

VALENȚE FORMATIVE ALE EDUCAȚIEI RELIGIOASE ÎN MODELAREA PERSONALITĂȚII TINEREI GENERAȚII POSTMODERNE

Motto: „Dacă pentru om este important destinul lui etern,
înseamnă că educația nu poate ignora această temă importantă”
(Garrido, 1995)

Florentin-Remus Mogonea*
Florentina Mogonea**

Abstract: *The present study aims to prove the importance of the formative valence of the religious education, in forming and development of the moral conscience and conduct of the young generation, in the context of major changes, brought by postmodernism. Thus, we will try to identify solutions, pertinent arguments, strategies and methods of attracting the young generations to come close to the authentic Christian values, reunited under the sign of infinite love of Jesus Christ for people.*

We consider important the youth relationship with Divinity because starting with adolescence (even preadolescence) the forming of the self-image in the spirit of religious, sacred values, helps him/her to overcome easier the daily obstacles by meditation, humility, prayers. Faith in God has a spiritual weight and offers to youth trust in own forces.

Religious faith proves to be essential in offering a goal and defining the people desires, aspirations, thoughts and actions. For many young people that do not refuse the religious experience and search the basis of faith values, religion and spirituality proved to be important sources of hope, ideals and life models that can influence the course of their identity development in the adolescence period. It is necessary a permanent dialog with young generations that are opened to the spiritual life or are searching it. Thus, there is the risk to find it in another part, to stop from their searches being disappointed or blasé or to be satisfied with authenticity appearances.

---

* Associate Professor, Ph.D, Department of Teacher Training, University of Craiova, Romania.

** Associate Professor, Ph.D, Department of Teacher Training, University of Craiova, Romania.

In our study, we plead for a religious education of the youth, which should not be regarded as competitive with other sides of the education, but global, integrated. The actual pedagogy emphasizes the necessity of forming and molding the harmonious personality of the educable youth, an important contribution also bringing the religious education in reaching the general goals, pursuing the complementary and continuity in informative and, especially, formative plan.

Keywords: *formative valence, postmodernism, religious education, youth personality molding.*

Introducere. Caracteristici ale postmodernității

Termenul de postmodernism - apreciază Crenguța Oprea - apare pentru prima dată în 1870, într-un context artistic, când pictorul englez John Watkins Chapman utiliza sintagma „pictură postmodernistă”, pentru a denumi fenomenul plastic european ulterior picturii impresioniste. Către mijlocul secolului al XX-lea termenul capătă o evoluție spectaculoasă, extinzându-se în diferite domenii, instaurând un nou stadiu al istoriei. Postmodernismul nu este, deci, doar o mișcare filozofică; el poate fi regăsit, de asemenea, în arhitectură, în grafică, în arta dansului, în muzică, în arta și teoria literară și devine în prezent subiectul predilect al multor autori (psihologi, sociologi, pedagogi, filosofi, literați), deoarece toate palierele soci-economicului sunt bulversate de efectele sale.

În lumea actuală, postmodernismul aduce noi ierarhii, teorii, noi ordini și preferințe. Valorile epocii moderne sunt luate în derâdere și sunt reconsiderate și revalorificate dintr-o nouă perspectivă Postmodernismul proclamă diversitatea, eclecticismul. Relațiile dintre oameni se schimbă, puterea banului ia amploare și declanșează urmărirea intereselor personale, diminuând respectul pentru sine și pentru alții (Lipovetsky, 1996, p. 168). Multiculturalismul, interculturalismul, transculturalismul devin direcții aclamate de postmodernism, tinzându-se spre holism cultural, globalizare, geomodernism. Cartea nu mai este apreciată în absolut, pierzându-și valoarea de „obiect” singular propagator de cultură peste timp, omul postmodern fiind atras de lumea imaginii vii și colorate a televizorului sau, mai ales, de lumea imaginii virtuale a

calculatorului. Nu trebuie înțeles că toate aceste modificări au neapărat aspect și efecte negative. Ce trebuie subliniat însă, este faptul că larghețea din interiorul fiecărui departament în parte și dintre toate compartimentele axiologiei duce la o mai mare libertate de mișcare în interiorul lor a indivizilor – lucru evident pozitiv - care libertate însă oferă posibilitatea de a glisa cu ușurință între coduri axiologice diferite, chiar opuse, ca modalitate de subterfugiu – și aici efectele negative sunt evidente.

Tânărul erei noastre poate îmbrățișa cu mult aplomb, în virtutea principiilor postmoderne, subcultura (sub)urbană, alunecând, de multe ori fără să-și dea seama și iremediabil, în brațele voluptoase ale drogurilor, alcoolismului, violenței juvenile, a luptelor de stradă, ludicului electronic sau artei video. De multe ori, tânărul însuși, prins în rețelele unei astfel de lumi în care crede cu stoicism, nu poate să-și dea seama de ce greșește, de ce lumea îl dezaprobă. În acest caz, se adâncește și mai mult în propria-i debusolare axiologică, luând-o ca modalitate de ființare culturală, creându-și coduri axiologice proprii, denaturate, de a căror existență factorii tutelari educativi nu au cunoștință. (Malița, 1998, p. 93-108; Cucoș, 2000, p.74-78). Sintetizând concepțiile mai multor teoreticieni ai acestui curent (D. Harvey, Z. Bauman, I. Hassan, R. Williams, D. Bell, G. Graff, Jean-Francois Lyotard, M. Călinescu etc.), Elena Macavei (2001, p. 16-19) stabilește comparativ trăsăturile postmodernismului în relație cu cele ale modernismului:

□ Modern: raționalitate, rigoare logică, delimitare riguroasă, determinare, certitudine, încadrarea într-un stil, conformism, fixitate, permanent, imitare, continuitate, centralizat, unitar, conveniență, certitudine, cultural, determinare.

□ Postmodern: conduită ludică, alternative, variante, renunțarea la limite, granițe, indeterminare, ambivalență, amestecul stilurilor, contestare, rebeliune, mobilitate, efemer, imediat, originalitate, discontinuitate, descentralizat, fragmentar, toleranță, incertitudine, intercultural, indeterminanță (concept alcătuit, în opinia lui Ihab Hassan, din indeterminare și imanență).

Într-o astfel de eră de profunde transformări, într-o societate „deschisă” și democratică, ce își creează și re-creează continuu noi

coduri axiologice născute sau nu din codurile axiologice ale unei societăți „închise”, premergătoare, (Bergson., apud Albu, 1998, p. 9-40), rolul educației este foarte dificil, iar orientarea axiologică a tinerilor se lovește de numeroase obstacole. Iată de ce școala și familia trebuie să-i învețe pe tineri să-și trăiască cu adevărat tinerețea, o tinerețe lipsită de iluziile sau halucinațiile oferite de droguri și alcoolism, dar și de plăcerile momentane ale unei lumi virtuale. Școala și familia sunt două instituții cu rol diriguitor în orientarea axiologică a tinerilor. Educația formală și nonformală trebuie să domine influențele educative, adesea nefaste, ale educației străzii, ale educației informale, difuze, spontane. Acest lucru este posibil numai printr-un efort comun al factorilor educativi, căci, se știe, e mai ușor să previi, decât să corectezi. Cooperarea dintre familie și școală este o cerință de prim rang. Numai efortul conjugat al acestora poate duce la rezultate pozitive și poate feri tinerii de o tinerețe fără tinerețe.

1. Educația religioasă față în față cu provocările postmodernității

Tinerii din zilele noastre sunt puternic influențați de valorile propuse de lumea postmodernă. Adesea ei sunt îndepărtați de valorile adevărate propuse de religia creștină și datorită procesului de răsturnare a valorilor și de aprobare a kitschului. Considerăm mai importantă relația tinerilor cu Divinitatea, întrucât începând cu adolescența, (chiar preadolescența) formarea imaginii de sine în spiritul valorilor religioase sacre, îl ajută pe acesta să depășească mai ușor, prin, meditație, smerenie, rugăciuni obstacolele cotidiene. Credința în Dumnezeu are o încărcătură spirituală și conferă tânărului încredere în propriile forțe. Dar când lumea materială, limitată și trecătoare este folosită în mod egoist și pragmatic ca și când ar fi singura realitate și sursă de fericire a omului, atunci se produce în societate o profundă criză spirituală, iar tinerii sunt, cel mai adesea, cei mai afectați de această criză.

Credința religioasă se dovedește esențială în configurarea unui scop și în conturarea dorințelor, năzuințelor, gândurilor și

acțiunilor oamenilor. Pentru mulți tineri care nu refuză experiența religioasă și caută să cunoască temeiurile valorilor credinței, religia și spiritualitatea se dovedesc a fi surse importante de speranță, idealuri și modele de viață care pot influența cursul dezvoltării identității lor în perioada adolescenței.

Studiul religiozității tinerilor cunoaște puține cercetări în psihologia dezvoltării copilului, ceea ce pare surprinzător, dat fiind faptul că psihologi ca Stanley Hall au recunoscut că adolescența și copilăria sunt perioade importante în dezvoltarea moral-religioasă. Dacă am defini spiritualitatea ca sete după dimensiunea transcendentă și căutarea sensului, atunci cu siguranță putem afirma că tinerii au puternice preocupări de natură spirituală: ei caută experiența venerării și uimirii uneori cu o intensitate pe care nici adulții nu o depășesc. (Neagu, <http://ziarullumina.ro/adolescentii-si-valorile-credintei-10975.html>, online, 11.04.2016).

2. Promovarea valorilor religioase, premisă pentru o educație integrală

†Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe a României, (<http://patriarhia.ro/tinerii-ortodocsi--marturisitori-ai-iubirii-lui-hristos-si-misionari-ai-bisericii-8189.html>, online 11.04.2016) afirmă, pe bună dreptate, că „Într-o societate secularizată în care credința și valorile spirituale sunt marginalizate, iar libertatea nu mai este asociată cu responsabilitatea, foarte mulți tineri sunt debusolați, fără ideal, fără dorință de-a studia, fără dorință de-a munci, preferând să fie mereu ajutați financiar de către părinți. La mulți tineri se constată o *ignoranță spirituală sau o abordare superficială* a informațiilor care privesc activitatea Bisericii sau viața spirituală a oamenilor. De asemenea, sunt tot mai mulți tineri a căror principală preocupare intelectuală sau culturală se reduce la navigarea pe internet. Din acest motiv mulți tineri devin victime ale manipulării de tot felul, induse de o anumită media, care promovează senzaționalul și nonvalorile.”

De aceea, Patriarhul României, †Daniel, propune:

1. O mai bună, puternică mobilizare a Bisericii, pentru a veni în întâmpinarea aspirațiilor și nevoilor tinerilor de azi:

„este absolut necesară o lucrare pastoral-misionară a Bisericii mai intensă și mai vastă de îndrumare și susținere a tinerilor elevi, studenți, a tinerilor căsătoriți, a tinerilor care lucrează mult deși primesc bani puțini, a tinerilor șomeri, care nu au un loc de muncă, oferindu-le asistență spirituală, pastorală și social-caritabilă atât celor din România, cât și celor din afara granițelor acesteia.”

2. Ajutor din partea Bisericii acordat tinerilor săraci sau în situația de a abandona studiile sau cei care doresc să migreze în alte țări, pentru aflarea unui loc de muncă; ajutor acordat tinerilor orfani, abandonați; intensificarea iubirii părinților pentru copiii lor și a copiilor pentru părinți; cultivarea respectului și a iubirii curate între tinerilor;

3. Conlucrarea dintre Biserică, școală și familie pentru realizarea unei educații integrale, științifice și spirituale, profesionale și spirituale;

4. Biserica să cheme tinerii, pentru a putea fi mărturisitori ai iubirii lui Hristos pentru umanitate și misionari ai Bisericii în lume, așa cum Iisus Hristos i-a chemat pe ucenicii săi Săi la apostolat. „Adevăratul sens al misiunii tinerilor în Biserică este și astăzi, ca și în vremea Sfinților Apostoli: «să caute pacea cu toți și sfințenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Dumnezeu»” (Evrei 12, 14);

5. Cultivarea în Europa și în lume valorile eterne ale Evangheliei iubirii lui Hristos și ale demnității omului creat după chipul lui Dumnezeu.

Dar de ce acest segment de vârstă are nevoi de pastorație?! Părintele Ieromonah Nicodim Petre, într-un amplu studiu dedicat relației tinerilor cu Biserica și a nevoii chemării acestora în numele iubirii lui Iisus Hristos în sânul bisericii, răspunde edificator: [...]

„Pentru că este categoria de vârstă cea mai vulnerabilă; o vârstă a neștiinței, a naivității, a exuberanței fără rezerve. Tinerii sunt în multe cazuri ținta principală a reclamelor. Tineretul a devenit un segment

social foarte expus astăzi în societate. Pe de altă parte, preocuparea vine din interior. Oricum, foarte adesea când citesc ceva legat de viața tinerilor îmi întăresc convingerea privind importanța ieșirii în întâmpinare întrebărilor și căutărilor lor. Cred că după investiția în formarea profeților, a doua prioritate a Bisericii este investiția în tineri.”

(<https://www.monitorulsv.ro/Religie/2013-10-12/Tinerii-si-Biserica-I>, online, 11.04.2016). Și continuă cu un alt argument convingător: „Toți tinerii au ceva în comun: căutarea. De altfel se zice că doar un tânăr în căutare este cu adevărat tânăr. Dar tinerii trebuie să fie ajutați în căutărilor lor. Este necesar un permanent dialog cu generațiile tinere care sunt deschise vieții spirituale sau care sunt în căutare. Altfel, este riscul să găsească în altă parte, să se oprească din căutărilor lor dezamăgiți sau blazați sau să se mulțumească doar cu aparențe de autentic. Pot eșua. De aceea suntem chemați să ieșim în întâmpinarea căutărilor tinerilor și să-i înțelegem chiar dacă ei înșiși la vârsta asta nu se înțeleg. Fiecare generație – spunea cineva - este un nou popor ce trebuie evanghelizat.”

E. I. Gheorghiu (2003) arată în studiul „Religiozitate și creștinism în România postcomunistă” că, în ultimele decenii, concomitent cu scăderea la nivel european a participării ;a manifestări religioase publice (a scăzut practica religioasă săptămânală, dar a crescut cea lunară și de sărbători), a crescut nivelul manifestărilor religioase private, intrinseci.

Trebuie să recunoaștem, alături de alți autori care au studiat fenomenul (Cucoș, 2009, p. 157-159) că, deși un Marx, un Freud și chiar un Nietzsche a au anunțat moartea religiei. Mai apăsător este cuvântul lui Nietzsche prin cunoscuta afirmație „Dumnezeu a murit!”¹ Tânărul zilelor noastre, în virtutea „dreptului omului”, uneori, forțează la limită o serie de libertăți care merg până „la disipare și dezorientare axiologic” (Cucoș, 2009, p. 157). Trăind într-un spațiu în care reperele sunt relative, tânărul devine un solitar,

---

¹ Ideea este preluată și în Parabola nebunului din a sa carte *Die fröhliche Wissenschaft (Știința veselă)* din 1882 El insistă, de fapt, asupra semnificației pierderii credinței.

„ajutat” și tehnologia modernă, mass-media, lumea tehnologiei și informației, care bruschează relația e tip „face to face”. „Conglomerat dezinvolt de nevoi pasagere și aleatorii, individul postmodern a uitat că libertatea este altceva decât puterea de a schimba o determinare, iar cultura este mai mult decât o pulsione care trebuie satisfăcută.” (Finkienlkrout, 1987, p. 166, apud Cucuș, 2009, p. 158).

Or, tocmai aici înțelegem rostul și rolul educației religioase în postmodernitate: în a-l educa pe tânăr, oferindu-i repere sigure într-o lume nesigură, atenuând scepticismul și nihilismul, înlăturând ideea de autoeliminare fizică în virtutea unei blazări născută din lipsa de răspuns la o multitudine de întrebări. „Se moare din te miri ce: din plictis, din melancolie, din dureri imaginare; se moare în chip mistic, chiar” (Cucuș, 2009, p.158). Valadier (1989, p. 136) apreciază că Biserica poate juca „un rol esențial într-un univers marcat de nihilism, cu condiția ca ea însăși nu intre în jocul nihilismului: făcând din Dumnezeu un fundament, făcându-l să se servească unor scopuri particulare sau captând în ea însăși efectele gratuității. Sarcină dificilă, dar coerentă cu Evanghelia, unde servitorul trebuie să se retragă în față celui pe care îl servește. Servitor inutil al unei gratuități care nu are nevoie de noi, dar care ne face să semnificăm din interior asupra avariției noastre, care tocmai se convertește în dar.”

Religiozitate societăților actuale slăbește oarecum, fiind puternic afectată de îndepărtarea omului de natură, de sensurile primordiale ale vieții. Cucuș (2009) și Eliade (1992) vorbesc despre faptul că liturgia cosmică, misterul participării Naturii la drama cristologică au devenit inaccesibile omului care trăiesc într-un oraș modern. Omul modern apelează la religios împins de nevoi, circumstanțial, după caz, pragmatic. ca în pariul lui Pascal.² Prin

---

² Pariul lui Pascal: Dacă crezi în Dumnezeu și se dovedește ca El nu există, nu vei fi pierdut nimic, dar dacă nu crezi și se dovedește că exista, vei merge în Iad. Așadar, este iresponsabil să fii ateu. Mai formal, argumentul este structurat după cum urmează:

a. Nu știm dacă există Dumnezeu.

urmare, afectat de instabilitatea valorilor actuale, tânărului nu-i rămâne decât să se agațe de cele spirituale, imuabile: „Să fim atenți la aceste riscuri ale modernizării de dragul modernizării. Dacă vremurile sunt apocaliptice, religia trebuie să preîntâmpine vidul și să se împotrivescă hăului spiritual care se lărgește de la o zi la alta.” (Cucoș, 2009, p. 159).

Într-o amplă cercetare sociologică pe un eșantion reprezentativ de adolescenți transilvăneni, Dorin Opreș și Monica Opreș (2015, p. 132-161)³, în capitolul VI („Biserica și rolul acesteia în viața liceenilor”,) ajunge la câteva concluzii pe care le considerăm pertinente:

- Majoritatea elevilor (93.4%) se roagă în lăcașuri de cult la anumite intervale de timp. Chiar dacă rata de participare este mare, mai puțin de 1/5 dintre aceștia se roagă săptămânal în spațiul eclesial, mai precis, duminică; Aproape 1/3 dintre elevi (32.2%) merg la Biserică cu o frecvență mai mică, respectiv o dată / de două ori pe lună. Mai mult de jumătate dintre elevi (50.7%) merg la Biserică cel puțin o dată pe lună; cealaltă jumătate este constituită din adolescenții care merg la Biserică doar la marile sărbători religioase (42.7%) sau nu merg deloc (5.4%)

- În funcție de gen, frecvența este mai mare la fete (59.67%), față de băieți (41.61%);

- În funcție de mediu de rezidență avem o pondere mai ridicată în mediul rural (59.32%), față de mediul urban (42.29)

---

b. Dacă El există, necredința în El are consecințe negative asupra sufletului nemuritor.

c. Dacă El nu există, credința în El nu are nici o consecință.

d. Așadar, este în interesul omului să creadă în Dumnezeu.

³ Într-un amplu studiu de cercetare dedicat valorilor agreate de adolescenții din Transilvania, autorii se apleacă asupra unor teme de interes general cum ar fi relația valori – identitate de sine, familia la timpul prezent și viitor, comunicarea și comuniunea cu prietenii, școala și perspectiva privind propria devenire, Biserica și rolul acesteia în viața liceenilor, rolul altor instanțe educative în formarea și dezvoltarea personală, viitoarea profesie: așteptări și preferințe.

- Interesul scăzut pentru activitățile organizate de Biserică;
- Deși trăiesc în era vizualului, filmul religios nu și-a găsit adepți decât la un număr restrâns de tineri;
- Numărul mic de propuneri pentru diferite activități la care elevii ar dori să participe se poate datora, fie lipsei implicării active în acțiuni diverse din care să-și selecteze sau să-și construiască propriile modele, fie dezinteresului pentru prezența mai activă în viața comunității religioase;

În consecință, pledăm pentru o educație religioasă a tinerilor care nu trebuie să fie văzută concurențial, competițional, în raport cu celelalte laturi ale educației, ci global, integrat. Pedagogia actuală subliniază necesitatea formării și modelării personalității armonioase a tânărului educabil, un aport important aducându-și și educația religioasă în atingerea scopurilor generale, urmărindu-se complementaritatea și continuitatea în plan informativ și, mai ales, formativ. Constantin Cucoș (1999, p. 13) subliniază, pe aceeași direcție, importanța tratării laturilor educației egalitarist și, „nu în chip autarhic, concurențial, ci ca un demers, educațional global, integrator, realizat cu profesionalism și responsabilitate de către întreg personalul didactic.”

Din punct de vedere al axiologiei creștine, valorile religioase au rol integrator, de liant între diferite elemente și structuri cărora le imprimă pecetea eternității. Din acest punct de vedere Tudor Vianu, într-o lucrare deosebită afirmă (1998, p. 117): „Valorile religioase sunt integrative. Ele integrează, unifică, constituie într-un tot solidar și coerent toate valorile cuprinse de conștiința omului. Prin valorile religioase se înalță arcul de boltă care unește valorile cele mai îndepărtate, adună și adăpostește pe cele mai variate. Un individ poate cuprinde diferite valori, pe cele mai multe din ele, dar legătura lor unificatoare va lipsi atâta timp cât valoarea religioasă nu li se adaugă”. Mari pedagogi, vorbind despre finalitățile educației religioase, consideră că acestea pot fi atinse numai prin Raportare la Iisus Hristos: „Creștinii trebuie să fie formați după exemplul Lui, luminați în spirit, sfinți în sângea conștiinței și puternici în fapte (fiecare după vocația sa)”.

Ajungem, astfel la o concluzie mai mult decât evidentă: într-o lume caracterizată de o tot mai mare diversitate etnică și religioasă, educația religioasă propune cunoașterea propriei identități, dar și a celor de alte credințe și convingeri, favorizează incluziunea socială și contribuie la depășirea prejudecăților și a oricăror forme de discriminare, aspect semnalat și în lucrarea „Apostolat educațional - Ora de religie – cunoaștere și devenire spirituală” (Pr. lect. dr. Gheorghe Holbea, Pr. lect. dr. Dorin Opreș, Lect. dr. Monica Opreș, Diac. George Jambore, 2010, p. 25).

Vorbind de rolul și importanța educației religioase în rândul tinerilor, trebuie să semnalăm (aspect valabil în rândul tuturor iubitorilor de D-zeu, indiferent de vârstă) că educația religioasă se fundamentează pe un ansamblu de mecanisme și demersuri sociale, culturale, antropologice chiar, care asigură formarea unor reprezentări corecte privind poziția omului în societate și în univers. Educația religioasă aduce răspunsuri clare la întrebări precum de unde venim, încotro ne îndreptăm, care este scopul și menirea noastră în lume. Ea oferă tinerilor un sens vieții, o alternativă care vizează iubirea ca sentiment ce caracterizează iubirea fratelui, iubirea părinților, iubirea aproapelui, iubirea lui Dumnezeu și a Fiului Său Iisus Hristos. Numeroase alte repere, modele și reprezentări fundamentale sunt oferite de educația creștină: incursiuni în istoria și cultura religioasă națională și universală, stimularea dialogului intercultural și interconfesional (Cucoș, Constantin, 2002), din perspectiva libertății și egalității între semeni, educarea în spiritul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, al toleranței, demnității, al cultivării sensibilității față de problematica umană, față de valorile moral-civice, față de arte, natură, mediul înconjurător etc. Pr. lect. dr. Gheorghe Holbea, Pr. lect. dr. Dorin Opreș, Lect. dr. Monica Opreș, Diac. George Jambore, 2010, p. 25).

Încercarea ultimelor decenii în materie de pedagogie educațională vizează, cu precădere, centrarea educației oferită tinerilor exclusiv din perspectiva unei filosofii axiologice. Întoarcerea sau reîntoarcerea către valorile autentice, înseamnă și recunoașterea implicită a valorilor religioase care le-au impus, dar care, între timp, și-au pierdut reprezentarea inițială și au cunoscut o

uzură în timp, din cauza reevaluărilor, reinterpretărilor enclaviste, individualiste pragmatiste, nihiliste etc. Așa cum afirma Constantin Cucoș („Educație în perspectivă axiologică înseamnă a orienta procesul educativ pe traiectele cele mai profitabile sub aspectul eficienței, a identifica sau a exploata momentele didactice privilegiate, a răspunde la toate căutările prin cele mai bune alegeri, [...] a acționa în numele unei ordini de priorități”, 1996, p. 181), educația de tip axiologic (Joița, 1999) trebuie să se refere și la axiologia religioasă, la care tinerii trebuie să aibă acces, ca o cale de acces către iubirea intru Dumnezeu.

3. Ora de religie – necesitate a curriculumului național

În România postcomunistă, revenirea la educația religioasă, respectiv la orele de religie „nu trebuie considerată un act inovator, ci o revenire la normalitate” (Horga, 2005, p. 126 – 127). Altfel spus, reintroducerea orelor de religie pentru educarea tinerei generații nu ar trebui un element de reformă educațională extraordinar, ci revenirea la făgașurile normale de existență a individului și a societății în ansamblul său. Cum omul tot timpul a fost preocupat de originile sale, de menirea sa existențială încă din zorii umanității, este firesc să fie educat în spiritul valorilor religioase prețuite de strămoșii săi de milenii.

După ani grei de concepție politico-socială marxist-leninistă, începând cu 1989, în România, Biserica încetează să fie un „ghetou liturgic” (IPS Daniel Ciobotea, 1995, p. 154), oferind mulțimii, în special tinerilor, modele de urmat, alternative misionare și apostolicești. Dar, trebuie să recunoaștem că Biserica, în peisajul actual, trebuie să fie mai ofensivă, să se adapteze din mers schimbărilor, să înțeleagă necesitățile și aspirațiile tinerilor, să se implice mai mult, prin diverse mecanisme, parteneriate cu alte instituții în multiple întreprinderi culturale și sociale. Punând cele scrise mai sus în vorbele lui Émile Boutroux (p.64), se poate afirma că: „Creștinismul trebuie, negreșit să se adapteze la viața reală, dacă vrea să fie altceva decât un vis sublim și efemer, dacă vrea să devină el însuși o realitate. Iar viața reală conține: grija existenței, a traiului

bun și a libertății exterioare, știința, filosofia, politica, artele, literele, cultul religios, într-un cuvânt, toate manifestările naturale și toate formele tradiționale ale activității omenești”.

Vorbind de religie ca disciplină de studiu în liceu, Constantin Cucos (2009, p. 38-40)⁴, deși pledează argumentat pentru o educație religioasă la vârstele timpurii, chiar ale preșcolărității, identifică și câteva modalități concrete de realizare pentru tinerii adolescenți, prezentând, în același timp, și punctele slabe ale ofertei sale:

- Structurarea unui curriculum religios, fără coloratură confesională, centrat pe elemente istorice, filosofice, comparative, adiacente oricărui edificiu religios;

- Alcătuirea unui curriculum religios interconfesional, prin realizarea unor sinteze ale elementelor comune, estompându-se deosebirile sau eventualele contradicții;

- Organizarea unui curriculum cu orientare monoconfesională (ortodoxă, catolică, protestantă etc.), în acord cu populația dominantă a populației școlare căreia i se adresează; lecțiile cu caracter interconfesional ar trebui să fie stabilite de comun acord de către reprezentanții diferitelor culte, temele având un caracter general, îmbrățișate de toți: valorile religioase și societatea, ecumenismul și dialogul interreligios, laicatul și Biserica etc.)

Autorul aduce și argumente pertinente pentru necesitatea predării religiei la aceste vârste:

- Adolescența este etapa vertebrării și verticalizării atitudinale și axiologice a individului; este vârsta în care el caută

---

⁴ Autorul identifică și punctele slabe, factorii de risc: astfel, pentru prima variantă, riscul ar consta în a aluneca în spre desfășurări nespecifice disciplinei religie, pentru că elementele de istorie a religiei, metafizică religioasă, literatura religioasă etc. se studiază și în cadrul disciplinelor clasice, ajungându-se la o disciplină cu caracter laic; pentru a doua opțiune: făcându-se abstracție de elementele diferențiatore, elevii sunt private de cunoașterea propriului cult; pe lângă această problemă, mai apare și aceea că nu se știe cine decide și în funcție de ce se stabilesc diferite marje de „confesionalitate” ale conținuturilor vehiculate la disciplina religie; pentru opțiunea a treia: este o cale mai adecvată, ajungându-se la un curriculum parțial comun, valabil pentru toate confesiunile.

temeiuri, certitudini: valorile religioase pot oferi răspunsuri la întrebări metafizice, transcendentale sau mistice;

- Este vârsta la care tânărul își construiește și delimitează identitatea culturală prin autopercepere, edificare spirituală, comparație cu alții; fără o educație religioasă pe măsură, tânărul adolescent este privat de o dimensiune a existenței sale ca individ și colectivitate;

- Tânărul este în căutarea unor repere stabile. În context postmodern, al destructurărilor continue, instabilităților, relativității și relativizării, religia oferă orizonturi și repere stabile. Valorile promovate de ea nu sunt supuse dubitativului, problematizării, fiind în același timp, adăugăm noi, un garant al trecerii prin milenii de istorie;

- Prin educația religioasă se întărește dorința cunoașterii și respectării alterității spirituale. Conturarea profilului spiritual al tânărului nu vine în contradicție cu pluralismul, cu diversitatea, ci le potențează, le dă substanță, miez;

- Educația religioasă propune un set de valori, neerodabile, absolute, etern valabile. Tânărul are nevoie de ancore valorice, de puncte de sprijin: „A trăi în mundan, fără o zare a absolutului, înseamnă a trăi subuman, vegetativ și în van.” (Cucoș, p. 40);

- Valorile religioase îmbie la solidaritate și comuniune, la difuziune de stări și de simțire. Vârsta tinereții caută împărtășirea și interrelaționarea, punerea și evaluarea eului, în fața celorlalți;

- Școala nu este doar un loc de alimentare cu informații / cunoștințe, ci și un spațiu de formare de atitudini și credințe. Rămânând la limitele cognitivului nu facem nimic, în timp ce perspectiva religioasă propune o altfel de uzanță, de abordare; presupune poziționare, transcendere, deschiderea unor perspective mai înalte.

Privind programa școlară la disciplina religie Giuseppe Zuccari (1997, p. 70.85, apud Cucoș, 2009, p. 258-260) identifică următoarele modele de programe:

- Modelul de programare lineară sau prin obiective – se bazează pe taxonomiile clasice ale obiectivelor, cognitive, afective și psihomotorii, fundamentat pe principiul că a instrui înseamnă a conduce individul la o schimbare de comportament;
- Modelul de programare „circular-reticulară” – se bazează pe concepția psihologică a dezvoltării și învățării, văzute ca procese continue, selective, dinamice; învățarea nu mai reprezintă doar asimilare de informații, ci presupune raportarea noului învățat la cel vechi, în virtutea principiului a învăța să înveți;
- Modelul de programare „prin proceduri” – presupune activizarea propriilor proceduri de cunoaștere și stimularea elevilor în găsirea de soluții la situații problematice; important este mai mult procesul căutării, decât rezultatul acestuia;
- Modelul de programare „prin concepte” – se bazează pe prescrierea unor itinerare de învățare ce pornesc de la conținuturi selecționate și organizate în mod clar, capabile de a-i conduce pe elevi la formalizare, la competența utilizării diferitelor coduri culturale;
- Modelul de programare prin „situații” se bazează pe investigarea realității pe baza structurilor unor probleme ce se nasc în diferite situații de viață, inclusiv cele virtuale;
- Modelul de programare „prin perspective” – oferă școlarului trăirea unei experiențe școlare unitare, realizând contexte coerente cu modul în care copiii percep realitate. Perspectiva este o structură este o structură experiențială prin care se adună noi date despre realitate și se confruntă vechiul cu noul, știutul cu neștiutul, se revalorizează experiențele anterioare cu cele noi;
- „Post-programarea” – se referă la acele ajustări ale modelelor de programe care intervin după ce profesorii au convenit asupra noilor concepte, noilor mutații teoretice și practice care au intervenit în timp.⁵

---

⁵ Programa școlară la disciplina religie, după Constantin Cucos (2009, p. 259-260) ar trebui să cuprindă: a) prezentarea generală a disciplinei b) obiectivele generale sau competențele generale și valorile spre care se centrează educația religioasă; c) obiectivele referențiale, pentru fiecare an școlar; d) principiile

Un alt element important, cu valoare formativă în modelarea personalității tânărului din societatea actuală îl reprezintă valorile artistico-religioase. Religia poate deschide spiritul și entuziasma, implicând trăire estetică, apelând la suporturi estetice pentru transmiterea unor mesaje specifice (pictură, sculptură, muzică, literatură, poezie etc.). „Dumnezeu s-a revelat mai întâi prin profeți, acești fiind nu numai înțelepți, ci și artiști. Ceea ce aveau ei de spus nu rosteau în cuvinte banale, ci, de cele mai multe ori, în versuri” (Cucoș, 2009, p. 176). Și Tudor Vianu (1968, p. 193) este de aceeași părere: „Contemplația artei creează o stare de suflet favorabilă religiei. Există o anumită coincidență a valorilor superioare ale culturii; un entuziasm comun care le învăluie pe toate deopotrivă și care permite artei să regăsească sau, cel puțin, să pregătească atitudinea religiei.”

În fața artei religioase, tânărul poate trăi sentimente de înălțare sufletească de katharsis, de purificare, de identificare cu mesajele transmise de simboluri, icoane, picturi, sculpturi etc. Preoții pot introduce și utiliza în timpul cultului o serie de obiecte liturgice, care au și o dimensiune estetică, cu puternic impact emoțional. De altfel, numeroase teme religioase pot fi regăsite în multiple ipostaze artistice.

În loc de concluzii

Concluzionăm că rolul educației creștin religioase și a Bisericii este unul crucial în formarea și dezvoltarea armonioasă a personalității tinerilor din societatea actuală. Cele expuse mai sus sunt o pledoarie în acest sens. Vorbim, astfel, de primenirea

---

didactice generale corelate cu particularitățile disciplinei; e) structura tematică, pe capitole și subcapitole, pentru fiecare an de studiu; f) sugestii tematice suplimentare pentru diferite categorii de elevi (supradotați, copii cu CES, minoritari profesionali) g) numărul de ore alocat fiecărui capitol sau temă; h) indicații/sugestii metodice privind procesele de predare, învățare, evaluare a cunoștințelor, priceperilor, deprinderilor, competențelor; i) sugestii privind evaluarea performanțelor cu precizarea standardelor naționale de performanță (nivel minim, mediu, maxim).

duhovnicească a tinerilor în Biserică, la purificarea duhovnicească ce trebuie să se împlinească, în mod integral, prin învățătura Bisericii lăsată moștenire de către Mântuitorul Iisus Hristos, care prin glasul Scripturii și al Sfinților Părinți ne arată nouă calea unică și autentică ce duce la mântuire.

În credință creștină, Biserica este trupul Lui Iisus Hristos, prezent pe pământ. A veni la Biserică presupune mântuire și iertare. În Biserică tinerii își pot purifica conștiințele și conduitele față de Divinitate și față de semenii. Devenim mai buni în fața lui Dumnezeu, a semenilor și a noastră înșine. Prin urmare, Biserica și educația religioasă propovăduită aici sunt surse de pietate de îndreptare morală și sprijin și consolare la nevoie. Nu în ultimul rând povăța „Lăsați copiii să vină la mine și nu-i opriți, că Împărăția Cerurilor este a acelorora ca ei”(Matei, 19, 24) poate deveni un îndemn al preotului în a-i atrage pe tineri în sânul Bisericii și al ceremoniilor religioase.

Referințe

1. † Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Tinerii ortodocși – mărturisitori ai iubirii lui Hristos și misionari ai Bisericii*. Disponibil: <http://patriarhia.ro/tinerii-ortodocsi--marturisitori-ai-iubirii-lui-hristos-si-misionari-ai-bisericii-8189.html>, online 11.04.2016
2. Albu, G, *Introducere într-o pedagogie a libertății*, Iași, Edit. Polirom, 1998.
3. Cucuș, C., *Educația religioasă. Repere teoretice și metodice*, Iași, Polirom, 1999.
4. Cucuș, C., *Educația religioasă. Repere teoretice și metodice*, ediția a II-a, Iași, Edit. Polirom, 2009.
5. Cucuș, C., *Pedagogie*, Iași, Edit. Polirom, 1996.
6. Cucuș, C., *Educația. Dimensiuni culturale și interculturale*, Iași, Edit. Polirom, 2000.
7. Garrido, J.L.G., *Fundamente ale educației comparate*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1995.
8. Gheorghiu, E.I., *Religiozitate și creștinism în România postcomunistă. Sociologie Românească*, I (3), Universitatea din București, 2003.
9. Horga, I., *Educația religioasă în curriculum-ul școlar. Modele și tendințe. Educația 21*, 2, 126-127, 2005.

10. IPS Daniel Ciobotea, *Criza spirituală*, în C. Coman, *Ortodoxia sub presiunea istoriei*, București, Editura Bizantină, 1995.
11. Joița, E., *Pedagogia. Știința integrativă a educației*, Iași, Editura Polirom, 1999.
12. Lipovetsky, G., *Amurgul datoriei*, București, Editura Babel, 1996.
13. Macavei, E., *Pedagogie. Teoria educației*, vol. I. București, Editura Aramis, 2001.
14. Malița, M., *Zece mii de culturi, o singură civilizație. Spre geomodernitatea secolului XXI*, București, Editura Nemira, 1998.
15. Neagu, A.R. *Adolescenții și valorile credinței*. Disponibil: <http://ziarullumina.ro/adolescentii-si-valorile-credintei-10975.html>, online, 11.04.2016
16. Opriș, D., Opriș, M., *Valori, modele și așteptări ale liceenilor din județul Alba*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2015.
17. Părintele Ieromonah Nicodim Petre, *Lección de religie*. Disponibil: <https://www.monitorulsv.ro/Religie/2013-10-12/Tinerii-si-Biserica-I>, online, 11.04.2016
18. Pr. lect. dr. Holbea Gh., Pr. lect. dr. Opriș, D., Lect. dr. Opriș, M., Diac. Jambore, G., *Apostolat educațional - Ora de religie – cunoaștere și devenire spirituală*, București, Editura Basilica a Patriarhiei Române, 2010.
19. Valadier, P., *L'Église en procès*, Paris, Flammarion, 1989.
20. Vianu, T., *Estetica*, București, Editura pentru literatură, 1968.
21. Vianu, T., *Filosofia culturii și teoria valorilor*, București, Editura Nemira, 1998.